

مدیریت جنگ احتمالی آینده با توجه به روندها و پیشران‌های موجود

فتح/... کلاتری^۱

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۳/۰۶

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۲۶

چکیده

جنگ آینده یک نوع پارادایم و جنگ محسوب نمی‌شود، بلکه باید آن را یک رویکرد مدیریتی جدید یا نگاه متفاوت به تعاریف جنگی تلقی کرد. الگوهای جنگ آینده دارای یک وجه مدیریتی مشترک هستند و آن این که تغییر شکل جنگ را طی یک فرایند تکوینی و براساس نقاط عطف مهم مورد بررسی قرار می‌دهند. اما هر یک از این الگوها دارای مبنای خاصی برای مرحله بندی و مدیریت سیر تکامل جنگ هستند که همین امر توصیف آنها را تا حدی از یکدیگر متمایز می‌سازد. هدف اصلی این تحقیق، طیف‌بندی الگوهای برتر جنگی و مقایسه توان طرفین برای مدیریت جنگ احتمالی آینده با توجه به روندها و پیشران‌های موجود است که به صورت تمام‌شمار و از طریق مصاحبه عمیق با خبرگان و صاحب‌نظران که ۳۰ نفر هستند انجام شده است، این پژوهش به روش زمینه‌ای موردی انجام گردیده و از نوع توسعه‌ای- کاربردی می‌باشد، روش جمع‌آوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای بوده و با استفاده از روش‌های تحلیل خبرگی، تحلیل شده است. بر اساس نتایج موجود، در جنگ آینده هم‌طرزی و ناهم‌طرزی جنگ ارتباط معناداری با میزان بازدارندگی و شدت درگیری دارد. تعداد ۱۴ الگو یا پارادایم جنگی در آینده وجود دارد که متاثر از ۹ روند و ۸ پیشران می‌باشد. با توجه به رویکردهای مدیریتی موجود، الگوهای نوظهور جنگ آینده عبارتند از: جنگ سایبری، الگوی برتر رویکرد شناخت‌محوری است، جنگ نامتعارف، الگوی برتر رویکرد آرمان‌طلبانه است، جنگ مقاومت، الگوی برتر رویکرد ایده‌محوری است.

کلید واژه‌ها: جنگ آینده، روندها، پیشران‌ها، تاثیرمحور، ایده‌محور، پارادایم.

مقدمه

واژه جنگ و ادبیات جنگی دانشی پویا و منعطف است که همزمان با پیشرفت جوامع در حال تغییر و تحول می‌باشد، الگوها یا پارادایم‌ها اغلب کامل نبوده و قادرند سطحی از حقیقت را نشان دهند، بنابراین با گذشت زمان تغییر می‌کنند و با ظهور الگوی جنگی جدید پارادایم قبلی منسوخ و یا به شرایط خاصی محدود می‌شوند (دانش‌آشتیانی، ۱۳۹۱: ۱۱۵). بعضی از این پارادایم‌ها مثل الگوی جنگ سایبری با یکدیگر هم‌پوشانی و نقاط مشترک فراوانی دارند، به همین دلیل علاوه بر جنگ‌های اخیر در جنگ آینده نیز از آن استفاده به عمل می‌آید.

مسئله تحقیق این است که جنگ، یکی از چالش‌های پیش‌روی بشر است که از ابتدای تولد بشیرت وجود داشته و در آینده هم وجود خواهد داشت، ماهیت جنگ شامل: چیستی، چرایی و چگونگی جنگ است، چیستی و چرایی جنگ در هر مقطع زمانی ثابت است، اما چگونگی آن متناسب با شرایط محیطی و نوع مدیریت جنگ تغییر می‌یابد. لذا آن‌چه که ذهن محقق را به خود معطوف کرده این است که برای مدیریت جنگ احتمالی آینده ابتداء روندها و پیشران‌ها و الگوهای جنگ آینده را متناسب با عوامل و عناصر کلیدی تعریف نموده و در نهایت الگوهای جنگی برتر و طیف‌بندی جنگ آینده تبیین شود.

سوال اصلی تحقیق عبارتست از: با توجه به روندها و پیشران‌های موجود، مدیریت جنگ احتمالی آینده برای طیف‌بندی الگوهای برتر جنگی و مقایسه توان طرفین چگونه است؟

سوال‌های فرعی عبارتند از:

- ۱- با توجه به روندها و پیشران‌های موجود، الگوی برتر جنگ احتمالی آینده کدامند؟
- ۲- با توجه به روندها و پیشران‌های موجود، نمودار طیف‌بندی جنگ احتمالی آینده چگونه است؟
- ۳- با توجه به روندها و پیشران‌های موجود، نمودار جنگ احتمالی آینده از نظر مقایسه توان طرفین چگونه است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

عوامل که باعث اهمیت تحقیق شده عبارتند از: الف- مشخص نمودن الگوهای اجرای جنگ آینده و تبیین الگوی جنگی برتر، ب- مدیریت جنگ احتمالی آینده با تصویرسازی مناسب از طیف‌بندی و مقایسه توان طرفین در جنگ آینده. در صورت عدم اجرای این تحقیق: الف- باعث ایجاد غافلگیری راهبردی از الگوهای جنگ آینده و بروز بحران در نحوه‌ی مدیریت جنگ احتمالی آینده خواهد شد. ب- فرماندهی و مدیریت صحنه عملیات با نقصان روبرو می‌شود. پ- چرخه پاسخ به نیازهای دفاعی کشور دچار آسیب می‌گردد.

مبانی نظری

پس از مراجعه به مراکز پژوهشی و تحقیقاتی، پیشینه‌های یافت شده عبارتند از: الف. مقاله «مشخصات جنگ احتمالی آینده علیه ج.ا.ایران و راهبردهای مقابله با آن»، نتایج تحقیق حکایت از آن دارد که جنگ‌های آینده دارای ۷ بُعد (زمینی، دریایی، هوایی، فضایی، سایبری یا فضای مجازی، شناختی یا فضای ذهن و رسانه‌ای) و ۱۰ ویژگی راهبردی (چندوجهی بودن، شناخت محوری، هوشمندی، تأثیرمحوری، فناورپایه‌گی، قابلیت محوری، مردم‌پایه‌گی، فرماندهی و واپایش برخط و افقی، اشراف اطلاعاتی، ارزش محوری و آرمان محوری) می‌باشد (کلانتری، ۱۳۹۵: ۱۰۳).

ب. مقاله «تحول تاریخی جنگ از الگوهای سنتی تا نوین»، در این مقاله علل و اشکال و فرایند جنگ در دو الگوی ایدئولوژیک محور و عقلانیت محور مورد بررسی قرار گرفته است (پوراحمدی و رضایی، ۱۳۹۱: ۱۷۵).

ج. مقاله «واکاوی الگوهای حاکم بر جنگ آینده و مقایسه آن با جنگ ۸ ساله و جنگ‌های اخیر» در فصل‌نامه «شماره ۴۸ مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی» چاپ شده است (رشید و همکاران، ۱۳۹۳: ۱). در پیشینه‌های یافت شده تقسیم‌بندی پارادایم‌های جنگی و طیف‌بندی بر اساس روندشناسی انجام نشده است. در این مقاله بر اساس روندها و پیشران‌های موجود، الگوهای جنگ آینده با رویکردهای مختلف بیان شده است.

تعریف مفاهیم

جنگ آینده: 'جنگی است که با سرعت و شدت و غافل‌گیری آغاز می‌گردد و زمان شروع آن را نمی‌توان پیش‌بینی کرد. جنگ آینده با توسل به تمامی وسایل و امکانات علمی، فنی و راهبردی اجرا خواهد شد. چنین جنگی با دارا بودن ویژگی‌های جدید تمام ابعاد یک کشور را فرا می‌گیرد و دارای ماهیت اشغال و استیلای زودگذر نبوده و هدف اصلی آن امحای بی‌رحمانه‌ی بنیادهای فرهنگی، ملی و نظام‌های کشور هدف است. جنگ آینده با توجه به طرفین درگیر و مراحل و تحولات تاریخی دارای ماهیتی متفاوت خواهد داشت (خان‌احمدی و خودسیانی، ۱۳۹۲: ۷۷).

جنگ آینده: جنگی شناخت‌محور و فناورپایه است که از طریق هم‌افزایی قابلیت‌های دفاعی - امنیتی و اشراف اطلاعاتی در صحنه‌های سیال جغرافیایی و شبکه‌ای به صورت مستقیم، نیابتی، ائتلافی و یا یک‌بازیگر انجام می‌شود. این جنگ، نوعی عملیات غافل‌گیرکننده است که با مداخله مستقیم و غیرمستقیم قدرت‌های بزرگ و استفاده حداکثری از گروه‌های فراملی و فروملی به منظور شکست راهبردی دشمن و نابودی زیرساخت‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و زیست محیطی اجرا می‌شود (رشید و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۵).

الگو: ^۲ کلمات مدل و الگو هم‌معنی پارادایم هستند، پس پارادایم یعنی چیزی که به‌عنوان الگو، مدل یا نمونه به‌کار می‌رود (حسن‌بیگی، ۱۳۹۰: ۱۵۶).

روندهای جنگ آینده

مطالعات آینده‌پژوهی نشان می‌دهد یکی از بهترین روش‌های درک مسایل آینده و ترسیم تصویری شفاف از آینده، شناسایی و تحلیل روندهای جهانی و منطق‌های ملی است. روندشناسی به ما کمک می‌کند تا سیر منطقی تغییر و تحولات در حوزه‌های مختلف را بهتر درک کرده و متناسب با آن‌ها گام برداریم، البته نباید از احتمال رخداد، رویدادها نیز

غافل ماند، رویدادهای تاثیرگذار نیز می‌توانند مسیر حرکت جامعه بشری را تغییر دهند (همانند حادثه‌ی ۱۱ سپتامبر آمریکا که نقطه‌ی عطفی در مسیر حرکت امور دفاعی در سرتاسر جهان ایجاد کرد) امور امنیتی و نظامی در جهان هم به شدت متأثر از روندهای کلان بین‌المللی، ملی، بخشی و حتی سازمانی هستند، این روندها با خود پیش‌رانی‌هایی برای تغییر و حرکت امور دفاعی و نظامی ایجاد می‌کنند که به کمک آن‌ها بهتر می‌توان به تحلیل سیاست‌ها، تصمیمات و اقدامات کشورهای مختلف در این عرصه پرداخت، مهمترین این روندها عبارتند از:

(۱) - **جهانی‌شدن:** اگرچه می‌توان بین روند طبیعی جهانی‌شدن و پروژه‌ی جهانی‌سازی آمریکا تمایز قایل شد اما نتیجه افزایش پیوندهای اقتصادی، فرهنگی و سیاسی ملت‌هاست. بازارهای محلی و ملی، توسعه یافته و در مقیاس جهانی دیده می‌شود. جریان آزاد سرمایه، کالا، نیروی انسانی، فناوری و تولید بین کشورها و سازمان‌های مختلف برقرار گردیده است. همکاری‌ها و ائتلاف‌های فراملی افزایش یافته و کسب و کارهای جهانی عمل می‌نمایند. با توسعه جهانگردی و تسهیل ارتباطات (به خصوص اینترنت) و جابجایی انسان‌ها، پیوندهای فرهنگی تعمیق یافته و مرزهای ملی کمرنگ گردیده است.

(۲) - **رشد مردم‌سالاری (دموکراسی) در جهان:** کاهش دیکتاتوری در میان کشورهای جهان و رشد مردم‌سالاری باعث افزایش مشارکت مردم کشورها در تعیین سرنوشت و نحوه رفتار حکومت‌های آنان گردیده است. مطالعات مختلف نشان می‌دهد که معمولاً ملت‌ها به دلیل تداوم رونق اقتصادی و جلوگیری از خونریزی و ازدست‌دادن هموطنان خود (و حتی طرف مقابل) مانع از بروز جنگ و ایجاد تنش در روابط سیاسی خود با دیگر کشورها می‌شوند و حاضر به پرداخت هزینه‌های مربوطه نیستند.

(۳) - **توسعه‌ی علوم و فن‌آوری:** توسعه‌ی پرشتاب علوم و فن‌آوری در قرن بیستم (به ویژه نیمه دوم این قرن) باعث توسعه‌ی صنعت، کشاورزی، خدمات، اقتصاد و افزایش رفاه مردم جهان گردید. این پیشرفت‌ها ضمن کاهش مشکلات و هزینه‌های زندگی بشری، فرصت‌های کاملاً جدیدی پیش روی انسان قرار داد تا بتواند (به طور مستمر) کیفیت زندگی خود را ارتقا بخشد.

(۴) - **شکل‌گیری عصر اطلاعات و دانش:** توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات در اواخر قرن بیستم، چهره جهان را دگرگون ساخت. جهان (پس از پشت سرگذشتن عصر کشاورزی) به آرامی در حال گذار از عصر صنعتی به عصر اطلاعات و دانش است. توسعه و گسترش شبکه‌ها، باعث رخداد تغییر و تحولات عظیمی در رفتار، ساختار، فرآیندها و حتی ماهیت کسب و کارها و سازمان‌های مختلف شده است. به‌ویژه توسعه اینترنت، روند شکل‌گیری جامعه اطلاعاتی ملی و جهانی را تسهیل و تسریع نموده است.

(۵) - **توسعه‌ی اقتصادی جهان:** توسعه‌ی صنعت، علوم و فن‌آوری، به‌ویژه توأم با روند جهانی شدن، باعث توسعه اقتصادی در بسیاری از نقاط جهان شده است. بسیاری از کشورهای توسعه نیافته با اتخاذ رویکردهای بازار آزاد و اقتصاد بین‌المللی توانسته‌اند طی نیمه‌ی دوم قرن بیستم به کشورهایی در حال توسعه یا توسعه یافته همانند کشورهای جهان اول تبدیل شوند. این امر باعث افزایش سطح رفاه در این کشورها، کاهش فقر و بیکاری، افزایش تاثیرگذاری آنان در مسایل جهانی، و کاهش بی‌ثباتی و ناآرامی در این کشورها و در سطح جهان شود.

(۶) - **رشد صلح‌طلبی و اعتدال‌گرایی در جهان:** افزایش آگاهی‌های جوامع بشری، رشد سواد، افزایش رفاه و افزایش تعاملات میان ملت‌ها باعث حرکت آنان به سمت اعتدال‌گرایی و پرهیز از افراطی‌گری شده است. افزایش توانمندی ملت‌ها و بهره‌برداری آنان از فرصت‌های اقتصادی و سیاسی بین‌المللی باعث شده است تا تلقی بی‌عدالتی در میان بسیاری از ملت‌ها کاهش یافته و آنان قواعد بازی رقابت و همکاری در عرصه جهانی را بپذیرند. این حرکت باعث افزایش نوع‌دوستی و صلح‌طلبی مردم جهان شده است. این امر بدان معناست که انگیزه‌های خشونت و خونریزی در میان مردم دنیا در حال کاهش است. به علاوه شاهد رشد ارزش و کرامت انسان (هم‌وطنان و هم‌نوعان) در تفکرات فردی و نظام‌های اجتماعی و سیاسی هستیم.

(۷) - **بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها:** توسعه فناوری باعث بهبود عملکرد سازمان‌ها و کیفیت محصولات و خدمات موجود در جهان شده است. این فرآیند مستمر به معنای کاهش هزینه‌ها و ارتقای کیفیت از طریق بهینه‌سازی سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و

تولیدی موجود و تلاش برای یافته راه‌کارهای بهتر بر مبنای نوآوری و خلاقیت است. این روند طبیعی با دغدغه‌های حفظ محیط زیست و منابع طبیعی تشدید گردیده است. (انديشگاه شريف، ۱۳۸۸: ۳۵۰).

(۸) - **بیداری اسلامی:** امروزه در کشورهای مسلمان و آزادی‌خواه جهان شاهد رشد روزافزون بیداری اسلامی می‌باشیم، خیزش اسلامی و بیداری اسلامی موجب نگرانی غرب و کشورهای استعمارگر شده است. به همین دلیل یکی از روندهای مهم جنگ آینده تداوم بیداری اسلامی در کشورهای جهان است (محرابی، ۱۳۹۳: ۵).

(۹) - **انرژی:** استفاده از انرژی کشورهای جهان سوم به خصوص انرژی منطقه غرب آسیا یکی از روندهای مهم جنگ آینده است، کشورهای سلطه‌طلب به منظور تامین انرژی مورد نیاز خود همواره خلیج فارس را به جولان‌گاه و معرکه درگیری تبدیل نموده تا با ناامن کردن این منطقه حضور خود را توجیه نمایند (محرابی، ۱۳۹۳: ۷).

پیش‌بینی‌های جنگ آینده

امروز بشر می‌کوشد با مصرف کمتر و اتلاف محدودتر منابع طبیعی و حفظ و توسعه محیط زیست خود برای نسل‌های آینده، به «توسعه پایدار» دست یابد. روندهای فوق، همراه با خود، پیش‌بینی‌هایی برای تغییر و تحول در بخش دفاع کشورهای مختلف ایجاد کرده‌اند، سطح، اهمیت و تاثیرگذاری این پیش‌بینی‌ها در کشورهای مختلف یکسان نیست. هر کشور متناسب با سطح پیشرفت و توسعه یافتگی خود (بلوغ اجتماعی، اقتصادی و سیاسی) و تهدیدهای امنیتی و دفاعی پیش‌رو، ممکن است به یک یا چند مورد خاص از این پیش‌بینی‌ها توجه بیشتری نماید. مهمترین پیش‌بینی‌های بنیادین عبارتند از:

(۱) - **محدودسازی و حذف تسلیحات کشتار جمعی:** فشارهای جدی بر کشورها برای محدودسازی یا حذف کامل تسلیحات شیمیایی، بیولوژیک و هسته‌ای وجود دارد. استفاده از این تسلیحات موجب کشته و مجروح شدن تعدادی زیادی از مردم و برجای ماندن آثار و پیامدهای تلخی در بازماندگان می‌شود. تنها دلیل و توجیه فعلی حفظ یا توسعه این‌گونه

تسلیحات، بازدارندگی احتمالی است (اگرچه به نظر نمی‌رسد امروز هیچ کشوری در درگیری‌های نظامی از این تسلیحات استفاده کند)

(۲) - کاهش تلفات نیروی انسانی خودی و دشمن: امروز کاهش تلفات نیروی انسانی نظامی و غیرنظامی (کشته و مجروح) دشمن، فشار جدی بر طراحان سیستم‌های تسلیحاتی وارد می‌آورد. آنان باید بکوشند بدون خونریزی، حریف را متوقف یا غیرفعال کنند؛ به علاوه کاهش جمعیت در کشورهای پیشرفته و افزایش دغدغه‌های انسانی، مانع از به‌کارگیری گسترده افراد در صحنه نبرد (در معرض خطرات) می‌شود.

(۳) - تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی: دیگر هدف نابودسازی دشمن نیست، بلکه هدف رفع موضوع مناقشه از طریق تسلیم یا منصرف‌سازی دشمن است. به همین علت باید به‌گونه‌ای جنگید که به سرعت بر اراده او و نقاط ثقل عملکردی او تاثیر گذاشت و از این طریق، زمان و هزینه‌های درگیری نظامی را (که مقدار زیاد آن‌ها، اصلاً مطلوب نیست) به حداقل ممکن رسانید و عدم قطعیت‌ها را کاهش داشت.

(۴) - بهینه‌سازی سیستم‌های دفاعی: نیروهای مسلح و بخش دفاع، بیش از هر سازمان دیگری، باید بر بهینه‌سازی توانمندی‌ها، سیستم‌ها، فرآیندها، ساختارهای سازمانی، طرح‌ها و برنامه‌ها، راهبردها و راهکنش‌ها متمرکز شوند تا ضمن کاهش هزینه‌ها و رفع مخاطرات، بتوانند از فرصت‌های موجود و محتمل بهره‌مند شوند. بهره‌گیری بهینه از منابع سخت و نرم موجود به کمک قالب‌های سازمانی و کاری جدید (همانند شبکه) الزامی است.

(۵) - عقلایی‌سازی بودجه‌های نظامی: اگرچه بعد از حادثه تروریستی ۱۱ سپتامبر در آمریکا، از روند به شدت درحال کاهش بودجه‌های نظامی کشورهای مختلف جهان (به ویژه کشورهای پیشرفته) اندکی کاسته شد و در یک مقطع زمانی، بودجه نظامی آمریکا افزوده شد اما همچنان تلاش جدی برای کاهش بودجه‌های نظامی (درصد آن در کل بودجه کشور و تولید ناخالص داخلی) از طریق عقلایی‌سازی مصرف و نحوه تخصیص آن به نیروها و پروژه‌ها وجود دارد.

(۶) - بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی: اگرچه پیمان‌های نظامی، امری جدید محسوب نمی‌شوند اما امروز تلاش برای همکاری و بهره‌مندی از مزایا و امکانات یکدیگر، موضوعی مهم و کلیدی در طراحی ساختار، سیستم‌ها و راهکنش‌ها است. این موضوع، نیازمند شناخت درست از یکدیگر، اعتماد کامل، تعامل‌پذیری سیستم‌ها، آموزش و تمرین مشترک و پذیرش رهبری نظامی یک نیرو است.

(۷) - ناهمگونی نظامی: توازن توان نظامی کشورهای مختلف جهان، به‌ویژه کشورهای پیشرفته (ابرقدرت‌ها) و کشورهای درحال توسعه، انگیزه‌ای اساسی در توجه به رویکردهای جنگ ناهمگون و استفاده از نوآوری‌های نظامی شده است. اگرچه این موضوع بیشتر مورد توجه کشورهای ضعیف‌تر می‌باشد (تا برخلاف بعضی پیشران‌های قبلی عمل نمایند، مثلاً جنگ را طولانی نمایند یا تلفات طرف مقابل را افزایش دهند یا ائتلاف دشمن را مختل کنند) اما به ناچار کشورهای پیشرفته نیز مجبور به درک رفتارهای نیروی ناهمگون دشمن خود و انجام رفتار متقابل هستند (اندیشگاه شریف، ۱۳۸۸: ۳۵۲).

(۸) - زیست‌محیطی: مشکلات زیست‌محیطی یکی از انواع تهدیدات نرم به‌شمار می‌رود. حضور نیروهای نظامی کشورهای سلطه‌گر در آب‌های آزاد و انجام انواع تست‌های موشکی و مین‌ها زیردریایی باعث ایجاد بی‌نظمی اکوسیستمی در جهان شده است. خطرات زیست‌محیطی یکی از پیشران‌های مهم جنگ آینده است (شجاعی، ۱۳۹۳: ۹).

الگوها یا پارادایم‌های جنگ آینده

مجموعه‌ای از پارادایم‌ها و نگرش‌های نظامی (در عرصه جنگ) وجود دارد یا درحال شکل‌گیری و تکوین است که با یکدیگر هم‌پوشانی و نقاط مشترک فراوانی دارند (زهدی و کلانتری، ۱۳۹۵: ۱۵۸).

جدول ۱. الگوهای موجود و نوظهور جنگ آینده

الگو یا پارادایم‌های موجود	الگو یا پارادایم‌های نوظهور
جنگ اطلاعات	جنگ شبکه‌محور
جنگ سایبر	عملیات تأثیرمحور
جنگ روانی	جنگ غیرکشنده
جنگ شبکه‌ای	جنگ بدون سرنشین
جنگ ناهمگون	جنگ اطلاعاتی راهبردی
جنگ نامتعارف	جنگ دانش‌بنیان (جنگ دانشی)
جنگ موازی	جنگ نیابتی
جنگ کلاسیک (ستی و مدرن)	جنگ مقاومت

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق به روش زمینه‌ای- موردی انجام شده و نتایج آن قابل تعمیم نمی‌باشد، چون نتایج تحقیق کاربردی و تصمیم‌گرا می‌باشد، نوع پژوهش کاربردی است. اطلاعات این تحقیق از دو روش: الف- میدانی و اسناد و مدارک ب- کتابخانه‌ای علمی و تخصصی گردآوری شده است. در روش کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و مطالعات میدانی تخصصی انجام شده و اطلاعات نظری مورد نیاز از طریق جستجوی کتابخانه‌ای تخصصی، اینترنتی و بانک‌های اطلاعاتی به دست آمده است. در روش میدانی با مصاحبه عمیق با خبرگان و صاحب‌نظران از طریق تکنیک دلفی و طوفان مغزی ابتداء طی جدول شماره ۶ ارتباط بین روندها و پیشران‌ها و ایده‌های جنگ آینده با الگوهای جاری و نوظهور جنگ آینده مشخص شده و سپس با توجه به سه رویکرد شناخت‌محوری، آرمان‌طلبانه و فناوری‌محور الگوهای جنگی نوظهور برتر مشخص گردیده و نهایتاً با توجه به این الگوها، توان جنگی طرفین درگیر مقایسه و طیف‌بندی شده است.

سوالات پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت در ۵ سطح (خیلی‌یاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی‌کم) طیف‌بندی شده است. برای تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوا و توزیع دو مرحله‌ای پرسشنامه استفاده شده و برای تعیین پایایی آزمون از روش آلفای

کرونباخ استفاده شده و یک نمونه اولیه بین استادان دانشگاه عالی دفاع ملی پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از $0/8$ به دست آمد، بنابراین پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می‌باشد. داده‌های مربوط به سئوالات و الگوهای برتر جنگی با استفاده از روش آزمون تی - استیودنت تجزیه و تحلیل و اولویت‌بندی شده است.

این تحقیق دارای دو جامعه‌ی آماری اسنادی و خبرگی است. در حوزه‌ی ادبیات تحقیق کلیه اسناد موجود و بالادستی جزء جامعه‌ی آمار اسنادی تحقیق می‌باشد و در حوزه‌ی راهبردی جامعه آماری شامل ۱۰۰ نفر از فرماندهان عالی رتبه و خبرگان مرتبط که ویژگی‌های مشترک آنان تجربه، سابقه خدمتی، مسئولیت در سطوح عالی نظامی و مدیریتی است که از طریق انتخاب هدفمند قضاوتی ۳۰ نفر به‌عنوان جامعه نمونه انتخاب شده است. نمونه‌گیری در این روش سهمیه‌ای و به شکل نسبتی در دسترس و راهبردی انجام شده است، به‌طور هدفمند تلاش شده از هر زیرگروه، تعداد مشخص در نمونه باشد. قلمرو تحقیق از نظر زمانی، پس از جنگ دوم خلیج فارس (حمله عراق به آمریکا) از سال ۱۳۸۲، تا ۱۴۰۴ شمسی می‌باشد. از نظر مکانی، شامل جغرافیای کشورهای درگیر جنگ است.

جدول ۲. تعداد نمونه

ردیف	نام سازمان	جامعه آماری	جامعه نمونه
۱	ستاد کل نیروهای مسلح	۳۰	۸
۲	سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۳۵	۱۱
۳	ارتش جمهوری اسلامی	۳۵	۱۱
تعداد کل	-	۱۰۰	۳۰

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل جمعیت‌شناختی

برای معرفی پرسش‌شوندگان تعداد ۳ سؤال شناسایی در خصوص: سابقه ی خدمت، نوع خدمت در مشاغل مدیریت/فرماندهی/ستادی/آموزشی/عملیاتی/دانشگاهی و جایگاه سازمانی، به عمل آمده است که داده‌های دریافتی به شرح زیر معرفی و تعیین شده است:

(الف) - سابقه‌ی خدمت

جدول ۳. فراوانی پاسخ‌های سابقه‌ی خدمت

نظر مقایسه‌ای	۲۰ تا ۲۵	۲۶ تا ۳۰ سال	بالای ۳۰ سال	جمع
فراوانی	۶	۵	۱۹	۳۰
درصد فراوانی	۲۰	۱۶/۶۷	۶۳/۳۳	۱۰۰

با توجه به جدول یادشده مشاهده می‌شود که در حدود ۶۳/۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان دارای سابقه‌ی خدمتی بالای ۳۰ سال می‌باشند که برای این تحقیق از روایی و پایایی قابل توجهی برخوردار است.

(پ) - نوع خدمت در مشاغل مدیریت/فرماندهی، ستادی، آموزشی و دانشگاهی

جدول ۴. فراوانی پاسخ‌های نوع خدمت در مشاغل

نظر مقایسه‌ای	مشاغل فرماندهی	مشاغل ستادی	دانشگاهی	آموزشی	جمع
فراوانی	۱۰	۴	۱۴	۲	۳۰
درصد فراوانی	۳۳/۳	۱۳/۴	۴۶/۶	۶/۷	۱۰۰

با توجه به اینکه بیشتر پاسخگویان در طول خدمت خود در اکثر مشاغل یادشده به نوعی خدمت کردند و اکثراً بالای ۳۰ سال سابقه‌ی خدمت دارند و هم‌اکنون در دانشگاه و یا مشاغل فرماندهی و ستادی خدمت می‌کنند این امر دلیلی بر قابلیت اعتماد نتایج این تحقیق می‌باشد.

(ج) - جایگاه سازمانی

جدول ۵. فراوانی پاسخ‌های جایگاه سازمانی

نظر مقایسه‌ای	جایگاه ۱۸	جایگاه ۱۹	جایگاه ۲۰ به بالا	جمع
فراوانی	۱۷	۹	۴	۳۰
درصد فراوانی	۵۶/۶۷	۳۰	۱۳/۳۳	۱۰۰

در زمینه جایگاه سازمانی نیز مشاهده می‌شود که اعتبار لازم را با توجه به جایگاه‌های اشاره شده به تحقیق می‌دهند و این امر دلیل کافی بر قابلیت اعتماد نتایج تحقیق می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

با استفاده از مبانی نظری موجود ابتدا روندها و پیشران‌های کلی جنگ آینده تشریح گردیده و سپس با مرجعه حضوری به خبرگان و صاحب‌نظران و انجام مصاحبه عمیق از طریق تکنیک دلفی و طوفان مغزی و برگزاری جلسات خبرگی مشترک، رویکرد، روند و پیشران مخصوص هر کدام از پارادایم‌های جنگی طبق جدول زیر تنظیم شده است.

جدول ۶. روندها و پیشران‌های حاکم بر پارادایم‌های جنگ آینده

پارادایم‌های جنگی	رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده	پیشران	روند
جنگ اطلاعاتی	بهره‌برداری و ضربه‌زنی به شریان‌های اطلاعاتی دشمن و دفاع متقابل	تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی	علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش -
جنگ سایبر	ضربه‌زنی به جسم سایبر دشمن و دفاع متقابل	ناهمگونی	علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش - توسعه اقتصادی - بهینه‌سازی و بهبود سیستم‌ها
جنگ شبکه‌ای	پخش و جمع سریع منابع انسانی محدود برای واردسازی ضربه‌های تروریستی	ناهمگونی	اطلاعات و دانش
جنگ نامتعارف	واردسازی ضربه‌ی شدید و نابودسازی گسترده‌ی افراد و تاسیسات دشمن	محدودسازی و حذف تسلیحات کشتار جمعی (پیشران منفی) ناهمگونی	بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها

بارادایم‌های جنگی	رویکردهای مدیریت حاکم بر جنگ آینده	پیشران	روند
جنگ ناهمگون	درگیری میان دو قدرت ضعیف و قوی؛ ضربه‌زنی براساس استفاده از نقاط ضعف طرف قدرتمند بر مبنای خلاقیت	ناهمگونی	بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها
جنگ روانی	بهره‌مندی و ضربه‌زنی به افکار جمعی و فردی دشمن و دفاع متقابل	تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی ناهمگونی	اصلاح‌طلبی و اعتدال‌گرایی
جنگ موازی	واردسازی همزمان ضربات مهلک به نقاط ثقل جسم دشمن	تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی	بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها
جنگ شبکه محور	استفاده از منابع عملیاتی موجود براساس شبکه‌سازی	بهینه‌سازی سیستم‌های دفاعی بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی	توسعه علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش - بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها
عملیات تأثیرمحور	تمرکز بر تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم در طراحی و اجرای عملیات نظامی	تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی	جهانی شدن - دموکراسی - اصلاح‌طلبی و اعتدال‌گرایی - توسعه اقتصادی - بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها - علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش
جنگ بدون سرنشین	بهینه‌سازی استفاده از نیروی انسانی در جنگ (حذف از صحنه نبرد)	کاهش تلفات نیروی انسانی خودی و دشمن	توسعه علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش - توسعه اقتصادی - بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها
جنگ اطلاعاتی راهبردی	واردسازی ضربه‌های راهبردی به دشمن (همپای جنگ هسته‌ای راهبردی)	ناهمگونی	جهانی شدن - توسعه اقتصادی - بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها - علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش
جنگ نیابتی	بهره‌برداری از کشور ثالث برای نابودسازی گسترده افراد و تاسیسات کشور هدف	بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی	دموکراسی - رشد اصلاح‌طلبی و اعتدال‌گرایی

بارادایم‌های جنگی	رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده	پیشران	روند
جنگ دانش‌بنیان	ایجاد نیرویی دانش‌محور و کسب برتری دانشی نسبت به دشمن	تاثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی بهینه‌سازی سیستم - های دفاعی بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی	جهانی شدن - توسعه اقتصادی - بهبود و بهینه‌سازی سیستم‌ها - توسعه علم و فن‌آوری - اطلاعات و دانش
جنگ مقاومت	بهینه‌سازی و ترکیب استفاده از منابع و نیروی انسانی در جنگ بر اساس تلفیق و ترکیب (هیبردی)	ناهمگونی	دموکراسی - رشد اصلاح‌طلبی و اعتدال‌گرایی

بر اساس مصاحبه به عمل آمده با خبرگان و صاحب‌نظران، طیف‌بندی جنگ آینده از نظر همطرازی و ناهمطرازی با سطح درگیری بر اساس موارد زیر مدیریت می‌شود:

- به کارگیری تسلیحات دقیق و موثر؛
- نیروی نظامی کوچک، توانمند و چالاک؛
- ساختار شبکه‌ای، منعطف، وفق‌پذیر و تعامل‌پذیر؛
- هزینه معقول و تلفات انسانی حداقل (از هر دو طرف)؛
- شفافیت کامل صحنه نبرد، طراحی و اجرای ساده و موفقیت‌آمیز عملیات در مقابل.

بر اساس مصاحبه به عمل آمده با خبرگان و صاحب‌نظران، ارتباط بین سطح درگیری در جنگ آینده با نوع بازدارندگی بر اساس موارد زیر مدیریت می‌شود:

- به کارگیری تسلیحات نامتعارف و ناشناخته؛
- نیروی نظامی مردمی، انبوه، خلاق، خوداتکا و خودانگیزه؛
- ساختار توزیع شده، پیچیده، غیرقابل ردگیری و گاهی اوقات شبکه‌ای؛
- مقدار هزینه و تلفات انسانی اهمیت ندارد (از طرف مقابل، هر چه بیشتر، بهتر)؛
- افزایش ابهام و عدم قطعیت صحنه نبرد.

بر اساس مصاحبه به عمل آمده با خبرگان و صاحب نظران، مدیریت تقسیم بندی پارادایم ها و الگوهای جنگی با توجه به موارد زیر است:

- جنگ از نظر رویکرد به صورت جنگ های شناخت محور، مقاومت محور و آرمان طلبانه اجرا می شود؛
- جنگ از نظر فناوری به صورت جنگ های دانش بنیان، سایبری، غیرکشنده و بدون سرنشین اجرا می شود؛
- جنگ از نظر مقایسه توان طرفین به صورت همپراز، همپراز محدود، ناهمپراز و ناهمپراز محدود اجرا می شود؛
- جنگ از نظر روش اجرای و یا نحوه درگیری به صورت مستقیم، نیابتی و ترکیبی اجرا می شود؛
- جنگ از نظر دامنه درگیری و شدت به صورت تمام عیار و محدود اجرا می گردد؛
- جنگ از نظر هدف و نتیجه به صورت تأثیر محور، تخریب محور و ترکیبی (هوشمند) اجرا می شود؛
- جنگ از نظر طرفین درگیری به صورت منطقه ای و فرامنطقه ای اجرا می شود؛
- جنگ از نظر رشد و تکامل به صورت جنگ های سنتی، جنگ های مدرن و جنگ های فرانونین اجرا می شود؛
- جنگ از نظر تمدن به صورت جنگ های درون تمدنی و برون تمدنی اجرا می شود؛
- جنگ از نظر به کارگیری نوع سلاح و تجهیزات به صورت جنگ های متعارف و نامتعارف اجرا می شود؛
- جنگ از نظر راهکنش به صورت جنگ های کلاسیک، نامنظم، هیبردی، بی قاعده و عملیات ثبات اجرا می شود؛
- جنگ از نظر بمباران هوایی به صورت جنگ های ترتیبی و موازی اجرا می شود؛
- جنگ از نظر ارتباطات و اطلاعات به صورت جنگ های اطلاعاتی، روانی، روایت ها، اطلاعات راهبردی، شبکه محور و شبکه ای اجرا می شود؛

- جنگ از نظر موج به صورت جنگ‌های موج یکم، موج دوم و موج سوم اجرا می‌شود؛

- جنگ از نظر بُعد به صورت بُعد یکم جنگ، بُعد دوم جنگ، بُعد سوم جنگ، بُعد چهارم جنگ و بُعد پنجم جنگ اجرا می‌شود؛

- جنگ از نظر دوره به صورت جنگ‌های دوره یکم، دوره دوم، دوره سوم و دوره چهارم اجرا می‌شود؛

- جنگ از نظر نسل‌بندی به صورت جنگ‌های نسل یکم، نسل دوم، نسل سوم و نسل چهارم جنگ اجرا می‌شود.

با توجه به جدول شماره ۶ و تجزیه و تحلیل به عمل آمده از تلفیق ستون رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده به نظر می‌رسد الگوهای نوظهور جنگ آینده داری سه رویکرد مدیریتی کاملاً متفاوت هستند:

الف- رویکرد شناخت محوری: نسل جنگ آینده برای قدرت‌های برتر مثل آمریکا بر اساس رویکرد شناخت محوری و با هدف تأثیرگذاری اجرا می‌شود، بنابراین هدف جنگ تأثیرمحور است و روش اجرای آن نیابتی با استفاده از راهکنش‌های جنگ ترکیبی (هیبردی) و استفاده حداقلی از نیروی زمینی است.

ب- رویکرد آرمان طلبانه^۱: نسل جنگ آینده برای گروه‌های تکفیری- تروریستی مثل داعش بر اساس رویکرد آرمان طلبان و با هدف تخریب اجرا می‌شود، بنابراین هدف جنگ تخریب محور است و روش اجرای آن مستقیم با استفاده از راهکنش‌های جنگ بی‌قاعد و جنگ روایت‌ها و استفاده حداکثری از نیروی زمینی است.

پ- رویکرد ایده محوری: نسل جنگ آینده برای کشورهای مثل جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد ایده محوری و با هدف تأثیرگذاری بر اذهان و تخریب فناوری برتر دشمن اجرا می‌گردد، بنابراین هدف جنگ مقاومت محور است (بیشترین تأثیر و کمترین تخریب) و روش اجرای آن با به کار گیری گروه‌های جهادی و انقلابی مستقیم با استفاده از

۱. تکفیری‌ها خود را حق دانسته و طرف مقابل را باطل می‌دانند، به همین دلیل رویکرد آنها آرمان طلبانه است. تعریف تکفیری‌ها از آرمان طلبی کاملاً متفاوت و مغایر با تعریفی است که مورد نظر اسلام ناب می‌باشد.

راهکنش‌های جنگ مقاومت و جنگ ترکیبی (هیبردی) و استفاده حداکثری از نیروی مردمی است.

بر اساس نظر خبرگان رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده و الگوی برتر هر رویکرد طبق جدول زیر می‌باشد.

جدول ۷. الگوهای برتر جنگ آینده با توجه به رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده

میانگین داده‌های احصاء شده	یشینه داده‌های احصاء شده	کمینه داده‌های احصاء شده	تعداد داده‌های جمع‌آوری شده	درصد فراوانی					الگوی جنگ آینده	رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده
				خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۴/۶۰	۵,۰۰	۳,۰۰	۳۰	۰	۰	۱	۱۰	۱۹	جنگ سایبری	شناخت- محوری
۴/۳۷	۵,۰۰	۳,۰۰	۳۰	۰	۰	۲	۱۵	۱۳	جنگ نامتعارف	آرمان‌طلبانه
۴/۳۰	۵,۰۰	۲,۰۰	۳۰	۰	۱	۴	۱۰	۱۵	جنگ مقاومت	ایده‌محوری

تحلیل آمار توصیفی جدول بالا بیانگر این است که بیش از ۹۴٪ اعضای جامعه نمونه (به میزان زیاد و خیلی زیاد) معتقدند که:

۱. جنگ سایبری، الگوی برتر رویکرد شناخت‌محوری است،
۲. جنگ نامتعارف، الگوی برتر رویکرد آرمان‌طلبانه است،
۳. جنگ مقاومت، الگوی برتر رویکرد ایده‌محوری است.

نتایج حاصل از استخراج آمارهای توصیفی نشان می‌دهد که میانگین این الگوها با توجه به رویکردهای جنگ آینده، در بین پاسخ‌گویان این پژوهش بر روی طیف ۰ تا ۵ بین زیاد (۴) تا خیلی زیاد (۵) می‌باشند. یعنی می‌توان گفت میانگین احصاء شده الگوهای جنگ آینده در جدول بالا به عنوان خروجی‌های رویکردهای جنگ آینده و بیانگر نظر جامعه نمونه در خصوص اولویت‌بندی الگوهای جنگ آینده می‌باشد.

بررسی پارامترهای آمار استنباطی مربوط به اولویت‌بندی الگوهای جنگ آینده

در این بخش از تحقیق با استفاده از آماره آزمون میانگین T-Test پاسخ سئوالات تحقیق را از جامعه نمونه مورد بررسی قرار گرفته است، تفسیر و نتیجه هر آزمون با توجه به الگوهای جنگی احصاء شده براساس تکرار محاسبات لازم به صورت کیفی با توجه به جدول مقیاس زیر تفسیر می شود این جدول در طول تجزیه و تحلیل استنباطی سئوالات ملموس است و در واقع با پیدا کردن مرز بالای آزمون ارزشی (t.v) چنین حاصل می شود که میانگین اصلی قابل تأثیرگذار در الگوهای جنگ آینده به چه میزان می باشد. با این کار (تعیین آزمون ارزشی) محقق آخرین میانگین را با دادن میانگین‌های متفاوت به نرم‌افزار spss را که از نظر سطح معنی داری به ۰/۰۵ نزدیک و یا منطبق بر آن باشد به دست آورده و به عنوان یک نمونه ارزشی معرفی و به عبارت دیگر برابر جدول زیر میزان تأثیرگذاری الگوهای جنگ آینده بر هر کدام از رویکردهای مدیریتی جنگ آینده که منجر به تعیین الگوی جنگی برتر می باشد را تعیین می نمایند. محقق در این تحقیق و با توجه به گزینه‌های انتخابی جامعه نمونه میزان تأثیرگذاری را برابر جدول زیر تعریف نموده و در نهایت با تفسیر کمی جدول زیر می توان بهترین الگوی جنگی هر رویکرد را تعیین و معرفی نمود.

جدول ۸. آزمون میانگین T-Test پاسخ سئوالات تحقیق

کمیت	کیفیت
۳/۵۱-۳/۷۵	کمتر از زیاد
۳/۷۶-۴/۰۰	بسیار نزدیک به زیاد
۴/۰۰-۴/۲۵	زیاد و نسبتاً بیش از زیاد
۴/۲۶-۴/۵۰	بیش از زیاد
۴/۵۱-۴/۷۵	بسیار بیش از زیاد
۴/۷۶-۵/۰۰	خیلی زیاد

آزمون میانگین الگوهای برتر جنگ آینده با توجه به رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده

در این جدول با استفاده از آماره آزمون میانگین T-Test پاسخ سئوالات تحقیق با تعیین خطای ۰/۰۵ (Test Value) فوق مورد آزمون قرار گرفته است.

جدول ۹. آزمون میانگین الگوهای برتر جنگ آینده با توجه به رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده

الگوهای برتر جنگ آینده	T	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان		میانگین نمونه آماری	رویکردهای مدیریتی جنگ آینده
					پایین	بالا		
الگوی جنگ سایبری	۱/۷۱۸	۲۹	۰/۰۵۰	۰/۱۶۳	- ۰/۰۳	۰/۳۶	۴/۶۰	شناخت- محوری
الگوی جنگ نامتعارف	۱/۷۵۲	۲۹	۰/۰۵۰	۰/۱۹۷	- ۰/۰۳	۰/۴۳	۴/۳۷	آرمان طلبانه
الگوی جنگ مقاومت	۱/۷۰۲	۲۹	۰/۰۵۰	۰/۲۶۰	- ۰/۰۵	۰/۵۷	۴/۳۰	ایده محوری

از جدول بالا با نگاه به رویکردهای مدیریتی جنگ آینده و همچنین مقادیر T به دست آمده با سطح معنی داری ۰/۰۵۰ که از مقدار جدول (۱/۶۴) بیشتر است کاملاً روشن است که با توجه به اینکه میانگین نمونه های آماری در الگوهای جنگ آینده برابر جدول بالا می باشد. اما با استفاده از آزمون میانگین t و پیدا کردن مرز بالای t: ۷ برای هر کدام از الگوهای جنگ آینده برابر جدول شماره ۸ هر سه الگوی جنگ آینده (سایبری، نامتعارف و مقاومت) از زیاد و نسبتاً بیش از زیاد به بالا حاصل شده است.

آزمون فریدمن^۱

جهت تعیین رتبه و الویت بندی الگوهای برتر جنگ آینده با توجه به رویکردهای مدیریتی حاکم بر آن نسبت به یکدیگر آزمون فریدمن انجام که نتایج آن به شرح جدول های شماره ۱۰ و ۱۱ مشخص شده است.

جدول ۱۰. آزمون فریدمن برای تعیین الگوهای برتر جنگ آینده با توجه به رویکردهای مدیریتی حاکم

بر جنگ آینده

الویت بندی	میانگین رتبه	الگوهای برتر جنگ آینده	رویکردهای مدیریتی حاکم بر جنگ آینده
۱	۲/۵۸	جنگ سایبری	شناخت محوری
۱	۲/۳۳	جنگ نامتعارف	آرمان طلبانه
۱	۲/۳۰	جنگ مقاومت	ایده محوری

جدول ۱۱. نمونه آماری

۳۰	تعداد نمونه
۵/۴۰۰	کای ۲
۳	درجه‌ی آزادی
۰/۱۴۵	سطح معناداری آزمون

نتیجه گیری

پارادایم‌های نوظهور جنگ آینده که برای پاسخگویی به مسایل جدید موردنظر آنان در حال تکوین هستند، جهان را به سمت دو چشم‌انداز کاملاً متفاوت هدایت و مدیریت می‌نمایند، این دو چشم‌انداز عبارتند از:

۱. جنگ بهینه،

۲. جنگ عبث (غیربهینه).

مجموعه پارادایم‌های همگرایی هم‌چون جنگ شبکه‌محور، جنگ موازی، عملیات تأثیرمحور، جنگ دانش‌بنیان، جنگ غیرکشنده، جنگ بدون سرنشین، و جنگ اطلاعاتی (و تکامل جنگ کلاسیک پیشرفته) در تلاش برای بهینه‌سازی فرآیند جنگ از تمامی ابعاد (هزینه، نیروی انسانی، کشتار، تاثیر، سرعت، و امثال آن) گام برمی‌دارند، در واقع، هدف، موفقیت در جنگ به صورت سریع و کم هزینه به کمک نیروی موثر، چالاک و کوچک است. اما در مقابل پیشران ناهمگونی موجود، که چنین چشم‌اندازی را برنمی‌تابد در پی

مخدوش‌سازی و عدم تحقق جنگ بهینه است، پارادایم جنگ ناهمگون (و پارادایم‌هایی همچون جنگ سایبر، جنگ شبکه‌ای و امثال آن) در تلاش برای طولانی نمودن جنگ، افزایش هزینه‌های آن برای طرف مقابل (هزینه‌های طرف خودی در مقابل هدف، چندان مهم نیست) تخفیف تاثیرات، افزایش کشتار، کاهش سرعت عملیات و ایجاد فضایی غیرقطعی و مبهم است. این دو چشم‌انداز، دو حرکت متفاوت در امور نظامی را شکل داده‌اند که توسط دو طیف کاملاً متفاوت از کشورها مدیریت و دنبال می‌شود. در هر دو طرف، تحلیل‌گران دفاعی می‌کوشند با درک دیدگاه‌ها و تاکتیک‌های طرف مقابل، راه‌حلی برای مدیریت و پاسخ‌گویی به آن پیدا کنند.

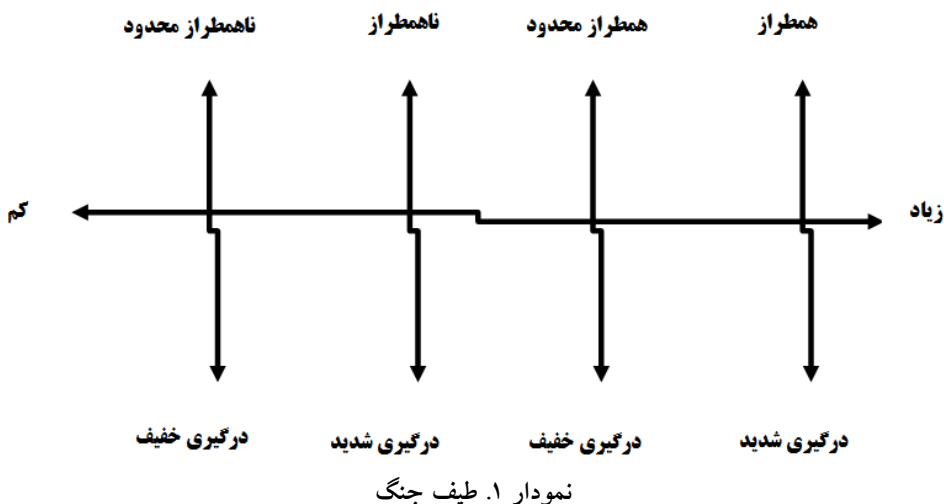
پاسخ اولین سوال فرعی تحقیق این است که: تعداد ۱۴ الگو یا پارادایم جنگی در آینده وجود دارد که متاثر از ۹ روند و ۸ پیش‌ران می‌باشد. الگوهای نوظهور جنگ آینده بر اساس سه رویکرد شناخت‌محوری، آرمان‌طلبانه و ایده‌محوری اولویت‌بندی شده‌اند.

۱. جنگ سایبری، الگوی برتر رویکرد شناخت‌محوری است،
۲. جنگ نامتعارف، الگوی برتر رویکرد آرمان‌طلبانه است،
۳. جنگ مقاومت، الگوی برتر رویکرد ایده‌محوری است.

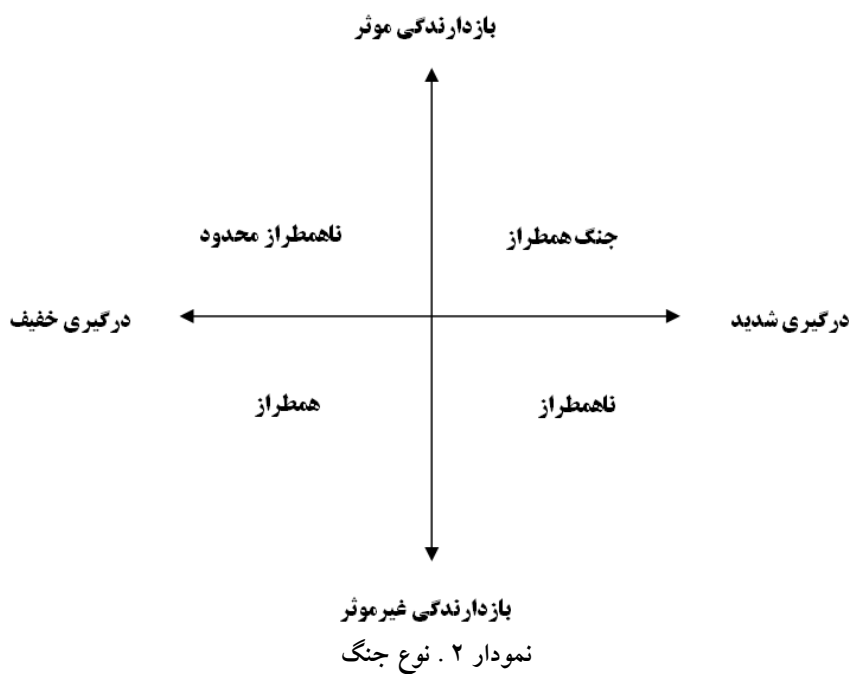
در رابطه با دومین سوال فرعی تحقیق، نمودار طیف‌بندی جنگ‌های آینده طبق

شکل زیر است:

مدیریت جنگ احتمالی آینده از نظر مقایسه توان طرفین به صورت هم‌مطراز، هم‌مطراز محدود، ناهم‌مطراز و ناهم‌مطراز محدود اجرا می‌گردد. هم‌مطرازی و ناهم‌مطرازی جنگ ارتباط معناداری با میزان بازدارندگی و شدت درگیری دارد، با فرض ترکیب دو عدم قطعیت بازدارندگی و شدت درگیری از طریق مقایسه بازدارندگی با سطح درگیری می‌توان هم‌مطرازی یا ناهم‌مطرازی جنگ را طبق شکل زیر تعیین نمود. نمودار نشان‌دهنده یک طیف است نه یک نقطه.

در رابطه با سومین سوال فرعی تحقیق، نمودار جنگ از نظر مقایسه توان طرفین طبق شکل زیر می‌باشد:

طبق نمودار بالا وضعیت‌های پیش‌آمده از مقایسه توان طرفین به شرح زیر مدیریت می‌گردد:

۱. چنانچه بازدارندگی موثر باشد و همزمان سطح درگیری بین طرفین جنگ شدید باشد، از نظر مقایسه توان طرفین، نوع جنگ هم‌مطراز است.
۲. چنانچه بازدارندگی غیرموثر باشد و همزمان سطح درگیری بین طرفین جنگ شدید باشد، از نظر مقایسه توان طرفین، نوع جنگ ناهم‌مطراز است.
۳. چنانچه بازدارندگی موثر باشد و همزمان سطح درگیری بین طرفین جنگ خفیف باشد، از نظر مقایسه توان طرفین، نوع جنگ ناهم‌مطراز محدود است.
۴. چنانچه بازدارندگی غیرموثر باشد و همزمان سطح درگیری بین طرفین جنگ خفیف باشد، از نظر مقایسه توان طرفین، نوع جنگ هم‌مطراز محدود است.

پیشنهادها

جنگ‌های نوظهور بالا بیشتر به روش نیابتی مدیریت و اجرا می‌گردد. تاکتیک (راهکنش) مقابله با این جنگ‌ها استفاده از الگوی جنگ ترکیبی یا هیبریدی است. بنابراین بهترین الگوی مقابله با جنگ‌های نوظهور برای نیروهای مسلح ج.ا.ایران اجرای جنگ ترکیبی یا هیبریدی است.

امروز اکثر کشورهای جهان همچنان بر مبنای پارادایم جنگ کلاسیک فعالیت می‌نمایند، بعضی کشورهای پیشرفته‌تر و توسعه یافته‌تر از نوع پیشرفته و بهبود یافته آن استفاده می‌کنند و بعضی از کشورهای کمتر توسعه یافته همچنان در تفکرات سنتی سیر می‌کنند، امروز این پارادایم قدیمی، توسعه یافته است و مبنای اساسی جنگ در عصر حاضر و آینده نزدیک خواهد بود، اما تحلیل روندها و بالتبع پیشران‌های مذکور، نشان می‌دهد که این پارادایم مادر، دچار تحولات و تغییرات اساسی خواهد شد. نخست این‌که بر اثر پیشران «محدودسازی و حذف تسلیحات کشتار جمعی» به مرور پارادایم «جنگ نامتعارف» کم‌رنگ و از صحنه عمل و استفاده حذف خواهد گردید، کشورهایایی وجود دارند که تسلیحات نامتعارف خود را به‌عنوان ابزار بازدارنده حفظ خواهند کرد، اما قطعاً باید

هزینه‌های مربوطه را نیز بپردازند پیشران «کاهش تلفات نیروی انسانی خودی و دشمن» توام با رفع موانع و کاستی‌های فن‌آورانه، باعث تکامل تدریجی «جنگ غیرکشنده» و «جنگ بدون سرنشین» خواهد شد. جنگ غیرکشنده در پی کاهش کشندگی تسلیحات (صرفاً از کار انداختن نیروی دشمن به صورت موقتی) و آثار مخرب آن بر نیروهای نظامی و مردم کشور مقابل است، در مقابل، جنگ بدون سرنشین در تلاش برای بهینه‌سازی نقش و استفاده از نیروی انسانی در جنگ است، یعنی بتوان تا حد امکان به کمک فن‌آوری‌های مدرن، سیستم‌های بدون سرنشین را جایگزین انسان (به خصوص در محیط‌های پرمخاطره) نمود. پیشران «تأثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی» باعث توسعه هر چه بیشتر «جنگ موازی»، «عملیات تأثیرمحور»، «جنگ دانش‌بنیان» و «خانواده‌ی «جنگ اطلاعاتی» خواهد شد. همان‌طور که قبلاً هم توضیح دادیم، جنگ موازی و عملیات تأثیرمحور هر دو بر نقاط ثقل و اهمیت تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم تأکید می‌کنند و از این طریق می‌توان زودتر به اهداف موردنظر دست یافت. جنگ دانش‌بنیان و جنگ اطلاعاتی نیز در راستای تسهیل همین موضوع هستند. «جنگ روانی» نیز به‌عنوان یک مکمل مورد استفاده قرار می‌گیرد.

پیشران «بهینه‌سازی سیستم‌های دفاعی» بر بهبود عملکرد سیستم‌های دفاعی تأکید دارد، بدین علت بر توسعه و کاربرد گسترده‌تر «جنگ شبکه‌محور» و «جنگ دانش‌بنیان» متمرکز می‌گردد. این دو پارادایم بر مدیریت و استفاده بهتر و صحیح‌تر از منابع موجود (نیروها، سیستم‌ها، حسگرها، و دانش) از طریق شبکه‌ای‌سازی و تسهیل جریان سریع اطلاعات و دانش تأکید می‌ورزند. پیشران «عقلایی‌سازی بودجه‌های نظامی» بر کاهش هزینه‌های تولید و نگهداری تسلیحات و نیروی انسانی تأکید دارد، به همین علت، توسعه «جنگ شبکه‌محور» و «عملیات تأثیرمحور» را در اولویت قرار می‌دهد. «جنگ بدون سرنشین» نیز می‌تواند در کاهش نیروی انسانی موثر باشد، اما هزینه‌های تحقیق و توسعه و تولید زیادی برای تولید و بهینه‌سازی این سیستم‌ها مورد نیاز است (به ویژه در مراحل آغازین) این پارادایم‌ها در بلندمدت می‌توانند باعث کاهش هزینه‌های نظامی گردند. (در کوتاه‌مدت هزینه‌بر هستند)

پیشران «بهره‌مندی از ائتلاف‌های نظامی» بر استفاده موثر از همکاری‌ها و توزیع ماموریت‌ها و اقدامات تاکید می‌ورزد که کلید آن تعامل‌پذیری است. توسعه «جنگ کلاسیک مدرن» و پیاده‌سازی «جنگ شبکه‌محور» نقش مهمی در پاسخ‌گویی به این پیشران دارد. همکاری‌های اطلاعاتی و دانشی برای موفقیت در نبرد نیز از طریق توسعه «جنگ دانش‌بنیان» و «جنگ اطلاعاتی» بیشتر میسر خواهد گردید.

پیشران «ناهمگونی» تفاوت قدرت طرفین درگیر جنگ را مشخص می‌کند، طرف ضعیف‌تر در پی حل و پوشش‌گذاری بر نقاط ضعف خود از طریق خلق راهکارهای نوآورانه (که دارای تاثیر نامتناسب هستند) جهت مخدوش‌سازی پیروزی سریع دشمن قدرتمند است. این امر از طریق رویکردهای خلاقانه‌ی «جنگ ناهمگون»، توسعه «جنگ سایبر»، «جنگ شبکه‌ای»، «جنگ اطلاعاتی راهبردی» بخش‌هایی از «جنگ روانی» و حفظ پارادایم «جنگ نامتعارف» امکان‌پذیر است.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- پوراحمدی، حسین و رضایی، مسعود (۱۳۹۱)، تحول تاریخی جنگ از الگوهای سنتی تا نوین، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، شماره ۳۶، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- شجاعی، شهرام (۱۳۹۳)، جلسه خبرگی مطالعات گروهی دفاع همه‌جانبه، دانشکده دفاع ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- حسن‌بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰)، مدیریت راهبردی، تهران انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- خان‌احمدی و خودسیانی (۱۳۹۲)، جنگ آینده، *فصلنامه علمی- پژوهشی راهبرد دفاعی*، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی ستاد کل نیروهای مسلح.
- رشیدی، غلامعلی و همکاران، (۱۳۹۳)، مقاله جنگ آینده، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، شماره ۴۸، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- زهدی، یعقوب و کلانتری، فتح‌ا... (۱۳۹۵)، *واکاوی رویکردهای جنگ آینده*، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- کلانتری، فتح‌ا... (۱۳۹۵)، مشخصات جنگ احتمالی آینده علیه ج.ا.ایران و راهبردهای مقابله با آن، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، شماره ۵۶، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
- کلانتری، فتح‌ا... (۱۳۹۳) *راهبردشناسی جنگ آینده*، انتشارات عقیدتی سیاسی ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- سلمی‌زاده، طاهره (۱۳۹۳) پایگاه دانش آیات و روایات آینده‌اندیشی، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- محرابی، غلامرضا (۱۳۹۳) *جلسه خبرگی مطالعات گروهی دفاع همه‌جانبه*، دانشکده دفاع ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- اندیشگاه شریف (شرکت اندیشه‌پردازان شریف)، *پارادایم‌های حاکم بر جنگ‌های آینده*، (۱۳۸۸)، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.

